

Francouzské knihovny

Marie Sobotková

(postřehy ze studijní cesty)

Studijní cesta ve dnech 16. – 24. 6. 2002 byla připravena Svazem knihovníků a informačních pracovníků ČR ve spolupráci s francouzskou partnerskou organizací ABF (Association des Bibliothécaires Français). Cílem bylo seznámení s nově postavenými nebo rekonstruovanými knihovnami ve Francii a účast na kongresu ABF v Troyes. Desetičlennou českou skupinu tvořilo devět pracovníků knihoven a jeden architekt. Tento příspěvek stručně shrnuje nejvýraznější poznatky a dojmy z této cesty, není však v žádném případě vyčerpávající studií o navštívených francouzských knihovnách.

17.6.: Médiathèque de Nilvange. Rekonstruovaný objekt s velmi dobře vyřešenou přístavbou byl otevřen v lednu 1998, od října 1999 je využíván také Multimediální kulturní prostor. Městečko Nilvange v Lotrinsku má 5 300 obyvatel. V knihovně je na ploše 2 000 m² k dispozici 112 000 knih, 95 titulů periodik, 6 000 CD, 3 500 videokazet, 800 DVD a 300 CD-ROM. Pracuje zde 15 knihovníků a 2 techničtí pracovníci. Knihovna pořádá nejrůznější kulturní akce i mimo svoji budovu. Zajímavé je zaměření na občany, kteří nechodí do knihovny, půjčováním souborů knih do kaváren, průmyslových podniků a pro nás netradičně i do autobusů. Propracován je systém práce s dětmi od nejtělejšího věku. Velmi působivé „hravé“ prostředí dětského oddělení je využíváno např. pro pravidelné sobotní akce „čtenářská miminka“ (pro děti do 3 let a jejich rodiče - objevování knížek, hudba, pohádky), „malí broučci“ (dětí od 3 do 5 let) nebo „malí čtenáři“ (dětí od 6 do 10 let). Knihovna plní regionální funkci, je metodickým centrem pro dalších 35 obecních knihoven v départementu Moselle.

Metz - Médiathèque du Pontiffroy. Město se 120 000 obyvateli v Lotrinsku, rodiště básníka Paula Verlaina. Knihovna s velmi rozsáhlými prostory pro děti i dospělé, mimo knihy také CD, DVD, videokazety. Je zde specializované klimatizované pracoviště pro práci s rukopisy a starými tisky. Překvapením byl velký výstavní sál s tematickou výstavou „Český symbolismus“.

18.6.: Paříž – Bibliothèque de l'Université Paris 8 Saint-Denis. Knihovna byla založena v roce 1995 základním kamenem z ruky prezidenta republiky Françoise Mitteranda. Autorem projektu je významný francouzský architekt Pierre Riboulet. Jednotlivé sály jsou barevně odlišeny, takže v modrém najdeme filozofii a náboženství, v zeleném právo, v červeném psychologii a sociologii a tak můžeme pokračovat do dalších bezbariérově propojených prostor. Titulů periodik je k dispozici 2 600, z toho ve volném výběru 1 000. Ani zde nechybí audiovizuální sál vybavený špičkovou technikou. Knihovna byla zaplněna mladými lidmi (podstatnou část tvořili zahraniční studenti), ale neslouží jen studujícím univerzity. Plní rovněž funkci veřejné knihovny.

Taverny – Médiathèque Les-Temps-Modernes. Město nedaleko Paříže s 26 000 obyvateli a nevšední prosklenou budovou knihovny. Oddělení pro děti i dospělé je umístěno v přízemí, v centru vstupního prostoru informační a výpůjční pracoviště. Samostatně přístupný konferenční sál s technickým zabezpečením a variabilitou prostorového uspořádání pro nejrůznější kulturní akce. V poschodí čítárna a studovna. Celková plocha městské knihovny 2 000 m².

Paříž – Bibliothèque nationale de France. Monument francouzského knihovnictví, jehož autorem je architekt Dominique Perrault. Francouzská národní knihovna je známá i četným exkurzím českých knihovníků, proto ji zde nebudu detailněji popisovat.

19.6.: Blois – Bibliothèque Abbé-Grégoire. Město s 50 000 obyvateli na řece Loiře s jedním z nejslavnějších zámků Francie. Pozoruhodná je i městská a univerzitní knihovna. Budova byla dokončena v roce 1997 (zásluhou ministra kultury, který byl dříve starostou v Blois), přesto svými oblouky a reznými cihlami evokuje dobu středověku. Vždyť i nejstarší částí fondu jsou revoluční církevní konfiskáty. Knihovna má rozlohu téměř 7 000 m² ve 4 patrech, z nichž každé je zařízené v odlišném stylu. Knihovní fond tvoří 200 000 knih, více než 20 000 hudebních CD (z produkce českých vydavatelství Antonín Dvořák, Leoš Janáček, Bohuslav Martinů a Jaroslav Ježek), ani zde nechybí další audiovizuální dokumenty. Přístup k vzácným historickým fondům je omezen.

Zpestřením dne byla návštěva zcela neknihovnické výstavy s názvem L'erotisme au jardin v zahradách zámku Chaumont sur Loire.

20.6.: Oradour sur Vayres – Médiathèque intercommunale. Městečko s 1 700 obyvateli a nově vybudovanou knihovnou v Domě kultury a turistiky; mimo ni je zde ještě informační centrum turistického ruchu a výstavní sál. Knihovna má plochu 180 m² a je uspořádáním knihovního fondu volně dělena na část pro děti s pohádkovým koutkem, část pro dospělé s posezením pro čtenáře periodik a počítačové pracoviště s přístupem na internet. Samostatná konferenční místnost vybavená nezbytnou technikou. Zajímavostí je schránka umístěná venku na budově pro vracení knih mimo půjčovní dobu. Knihovna má jednu pracovníci a provoz od středy do večerních hodin v sobotu.

Oradour sur Glane – návštěva památníku v městečku vyhlazeném německými fašisty 10. června 1944. Pěší cesta ruinami kamenných domů, které zůstávají v nezměněné podobě už šestou desítku let, působila jako výstražné memento.

Limoges – Bibliothèque Francophone Multimédia. Knihovna nové generace, knihovna pro všechny, knihovna v harmonii s historií města (galorománská mozaika v atriu), úžasný kulturní projekt v historické oblasti kraje Limousin. Dílo architekta Pierra Ribouleta (knihovna byla otevřena v roce 1998) je k dispozici 200 000 obyvatel aglomerace města. Rozloha knihovny 15 000 m², 550 000 dokumentů, 62 000 aktivních čtenářů. Knihovna v Limoges je jedinou knihovnou ve Francii ve městě nad 100 000 obyvatel, kde zápis čtenářů i výpůjčky jsou bezplatné. Celý prostor knihovny působí velmi esteticky, klidně a kultivovaně, jednotlivá oddělení či úseky knihovního fondu jsou volně odděleny uspořádáním regálů a doplněny odpočinkovými nebo studijními místy. Za pozornost stojí čítárna s přímým vstupem do rozlehlého atria, které má podobu vzrostlé zahrady či městského parku, samozřejmě s mnoha příjemnými zákoutími ke čtení. A protože v přízemí knihovny je také restaurace s kavárnou, nemusíme vlastně vůbec z knihovny odcházet. Kromě tradičních výpůjčních služeb jsou zde organizovány výstavy, literární kavárny, svátky čtení, nejrůznější tvůrčí dílny, setkání s autory a ilustrátory, přednášky, koncerty a pořady určené pro různé skupiny obyvatel (děti, mládež, handicapovaní aj.). Velmi výrazná je i orientace na nové informační technologie a informační služby vůbec. Knihovna plní funkci frankofonního pracoviště pro Národní knihovnu ve Francii, je garantem shromažďování frankofonní literatury z oboru divadla a poezie.

21.6.: Chalôns en Champagne – Bibliothèque Georges Pompidou. Město s 50 000 obyvateli a moderní budovou knihovny z roku 1996. Charakteristické je použití skla v průčelí domu, na stěnách ve vyšších patrech, ale i v samostatných boxech v prostorách knihovny, určených pro činnost různě velkých uzavřených skupin. Oddělení pro děti hýřící barevností s lehce přístupnými knížkami v otevřených dřevěných kostkách mezi dalšími nábytkovými doplňky k sezení i prolézání. Vše vizuálně přehledné bez vysokých regálů. Jako ve všech nových francouzských knihovnách i zde je rozsáhlý fond zvukových a multimediálních dokumentů, konferenční sál a prostor k výstavám. Knihovna plní městskou a regionální funkci a disponuje rovněž významným historickým fondem.

Troyes – Médiathèque de l'Agglomération troyenne. Město se 60 000 obyvateli asi 150 km jihovýchodně od Paříže, aglomerace 120 000 obyvatel. Zúčastnili jsme se slavnostního přípitku, pořádaného starostou města u příležitosti otevření nové knihovny, deklarované jako knihovna 21. století. Následná prohlídka pro účastníky kongresu ABF nás o tom přesvědčila. Autoři projektu Dominique Lyon a Pierre Du Besset charakterizovali knihovnu jako otevřený prostor patřící všem. Budova bohatě využívající sklo s celkovou plochou více než 10 000 m², fondem 500 000 dokumentů, 575 čtenářskými a studijními místy, 60 místy pro multimédia, 70 informačními místy a 85 zaměstnanci.

Dispoziční řešení vychází z několika celků: 1. prostory pro čtenáře (od knihovny pro nejmenší děti stupňovitě dál i v podobě odpovídajícího nábytku až po knihovnu pro dospělé včetně studijního a informačního úseku v několika navazujících sálech oddělených průhlednými stěnami, které lákají k projití a objevení všech čtenářských a informačních možností); 2. prostory veřejné (pro výstavy a setkání, tvůrčí dílny, ateliéry a další kulturní aktivity); 3. prostory interní (zpracování fondu, restaurátorská dílna, kanceláře, zázemí pro personál). Originálním architektonickým prvkem, který symbolizuje myšlenku propojení kulturního dědictví minulosti se současností je „Grande Salle“, tedy prosklený sál v podobě středověké klášterní knihovny se vzácným bohatstvím historického fondu (1 700 středověkých rukopisů a 700 prvotisků). Knihovna v Troyes má statut městské knihovny s regionální působností (Bibliothèque municipale à vocation régionale). Tyto knihovny musí splnit určité podmínky, např. okruh působení 100 000 obyvatel, fond pro dospělé nejméně 250 000 svazků, spolupráce v oblasti ochrany kulturního dědictví, účast na tvorbě souborných katalogů aj. V rámci tohoto projektu francouzského ministerstva kultury jsou knihovny přímo podporovány státem až do výše 40 % celkových nákladů.

22. – 23. 6.: účast na kongresu ABF (Association des Bibliothécaires Français) v Troyes, který se konal pod heslem „Knihovnik – evoluce a revoluce“. Tématem plenárního jednání byla výstavba a architektura knihoven. V odborné sekci diskutující vztah architekt - knihovnik byly prezentovány dva české projekty: projekt liberecké vědecké knihovny, přednesený architektem Radimem Kousalem, a videosnímek rekonstrukce knihovny 1. lékařské fakulty UK v Praze, komentovaný docentem Milanem Špálou. Kongres byl doprovázen odbornou expozicí 80 firem. Předváděno bylo vybavení knihoven, nejrůznější pomůcky, knihovnický software a zabezpečovací zařízení. V neděli byl program zakončen slavnostním večerem „Soirée de gala“ v sále radnice v Troyes za účasti představitelů města.

Studijní cesta byla velmi dobře připravena. Viděli jsme různé typy knihoven, získali mnoho podnětů a poznatků. Všechny knihovny spojovala nápaditá architektura budov i vnitřního uspořádání, rozsáhlé prostory s bezbariérovými přístupy, většina fondu ve volném výběru, perfektní nábytkové a počítačové vybavení, technické zabezpečení, barevnost, světlo, elegance, přívětivost, dobré zázemí pro personál. Na rozdíl od českých knihoven jsou ty francouzské více mediatékami, podstatnou část fondu tvoří CD, videa a multimedia. Provozní doba knihoven je více orientována do večerních hodin včetně sobot. Je patrná snaha o maximální přístupnost pro nejširší veřejnost. Navštívené knihovny byly skutečně vynikající vizitkou současného francouzského knihovnictví i architektury a také vizitkou zájmu měst (a jejich představitelů) i zájmu a podpory státu. Ze strany francouzských kolegů jsme se setkávali s velmi srdečným a přátelským přijetím. Prakticky po celou dobu pobytu nás obětavě doprovázel pan Alain Pansu, který tvořil s vedoucí naší skupiny PhDr. Annou Machovou z Národní knihovny v Praze dobré velení. Na závěr tedy mohu konstatovat, že tato studijní cesta pod hlavičkou SKIP se skutečně povedla.